

УДК 069.01:001.11

DOI: 10.31866/2617-7943.1.2018.150829

Дмитро Кепін,
кандидат історичних наук,
молодший науковий співробітник,
Національний науково-природничий музей
НАН України,
Київ, Україна
dkepin@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-4528-6095>

ДО ІСТОРІЇ ВИНИКНЕННЯ ТЕРМІНУ «МУЗЕОЛОГІЯ»

Стаття розглядає виникнення терміну «музеологія» в історичному контексті у країнах Європи.

Мета дослідження – прослідкувати формування терміну «музеологія» у Європі.

Методологія дослідження – загальнонаукові методи аналізу, синтезу, індукції та дедукції, принцип історизму, порівняльно-історичний метод, історико-хронологічний метод, методи музеології як спеціальної наукової дисципліни.

Наукова новизна полягає у тому, що вперше в українській музеології розглянуто історію походження терміну «музеологія» та його застосування застосування у працях європейських дослідників.

Висновки. З'ясовано, що у XVI – XVIII ст. відомі праці з музейництва, але не музеології. Розглянуто праці шведського вченого К. Ліннея, німецьких учених Й.-Й. Вінкельмана, Й.-В. Гете, які стояли біля витоків формування музеології як науки. Термін «Музеологія» введений у науку Й.-В. Гете у 1816 р. Перші дефініції музеології з'являються у працях німецьких дослідників (Г. Ратгебер, Ф.-Л. Мартін, Й.-Г.-Т. Грассе) у XIX ст.

Впродовж першої половини XX ст. музеологія не викладалась як нормативна навчальна дисципліна у вищих навчальних закладах європейських країн. З другої половини XX ст. на історичних та філософських факультетах низки університетів (Карлов університет (Прага); Університет імені Масарика (Брно), Чеська Республіка; Київський національний університет імені Тараса Шевченка (Київ), Україна) запроваджено підготовку фахівців з музеології.

Ключові слова: музеологія, музейна справа, музей, наука, вищий навчальний заклад, кафедра музеології, Європа.

Кожна наукова дисципліна має власну мову. Не виключенням у цьому відношенні є музеологія, теоретичні засади якої розробляються ученими різних країн. При цьому і до сьогодні тривають дискусії щодо самої появи терміну «музеологія». Переважає думка, згідно якої цей термін з'являється у працях німецьких дослідників в Дрездені у 1877, 1878 чи 1883 роках (Neustupný, 1950; Gregorová, 2016; Гуральник, 2005; Stránská E., Stránský Z., 2000; Юрєнева, 2007; Усенко, 2013; Рутинський, Стецюк 2008; Сапанжа 2014; Маньковська 2016). Німецький учений, професор теоретичної та

історичної музеології Університету прикладних наук Лейпціга М. Валц вважає, що термін «музеологія» з'являється у наукових працях німецьких дослідників у 1839 році (Walz, 2015). Такої ж думки дотримується професор музеології Інституту німецької філології Вюрцбурга Г. Факлер та російський історик В. Г. Ананьєв (Санкт-Петербурзький державний університет) та історики М. В. Белікова, В. М. Зайцева (Запорізький національний технічний університет) (Fackler, 2014; Ананьєв, 2014; Белікова, Зайцева, 2015). У той же час нідерландський професор музеології П. ван Менш (Академія Рейнвардт, Амстердам) вважає, що цей термін був введений у науку німецьким природознавцем Ф.-Л. Мартінім у 1869 році. Хоча, на думку П. ван Менша цей термін зустрічається і в праці іншого німецького дослідника К.-Ф. Найкеля, виданої у Лейпцігу 1727 року (Mensch, 2004).

Аналізу вживання музеологічної термінології у працях вітчизняних учених ХХ – ХХІ ст. присвячена монографія вітчизняного філолога І. М. Фецько (2017).

Отже, метою даної статті є розгляд походження терміну «музеологія» в історичному контексті.

У XVI ст. – XVIII ст. власне у європейській культурі ми можемо говорити лише про передісторію музейництва, але не музеології. Саме на добу Відродження та Просвітництва припадають у тодішніх країнах Європи, насамперед Англії, Голландії, Данії, Фландрії, Флоренції, Хорватії, Чорногорії, Швеції перші наукові праці – трактати у галузі музейництва. Виробляється і відповідна термінологія. Це було пов'язано з розвитком природознавства та гуманітарного знання. З'являються описи старожитностей, зокрема греко-римської культури, сучасних творів образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва, укладаються каталоги книгозбірень, а також природничо-наукових колекцій (Asma, 2001; Findlen, 1996; Імпу, & Макгрегор (2017); Delbourgo, 2017).

У добу Відродження відомі перші твори образотворчого мистецтва, на яких ми можемо побачити інтер'єри «кунсткамер», що набули свого поширення у XVII – XVIII ст. На нашу думку, портрет білоруського просвітителя Ф. Скорини (бл. 1486 – 1540 чи 1541), який вміщено у його перекладі «Бивлія Руска» (1517 – 1519), що вийшла друком у Празі у 22 книгах, як раз і дає уявлення про інтер'єр перших ренесансних «кунсткамерних» зібрань. На гравюрі ми бачимо Ф. Скорину у кімнаті, якого оточують природничі колекції, наукові прилади, інструменти та книги (рис. 1). Ф. Скорина також був засновником ботанічного саду у 1535 р. у Празі на Градчанах при королі Фердинанді I («Франциск Скорина», 1990).



Рис. 1. Автогравюра
Ф. Скорини (1517).

На думку музеєзнавця, професора Ю. А. Омельченка термін «музей» увів в науку в Україні видатний діяч Ренесансу, доктор мистецтв та медицини, ректор Болонського університету Юрій Котермак (Дрогобич) (1450–1494), проте не посилаючись на першоджерело (Омельченко 1999; Омельченко, & Данилова, 1999).

До нашого часу дійшло 4 наукові праці та 2 листи Ю. Котермака, написаних латиною, де не зустрічається термін «музей». Виходячи з аналізу творів ученого, можна припустити, що він міг мати свою власну ботанічну колекцію – гербарій (Дрогобич, 2001) (рис. 2).



Рис. 2. Пам'ятник Юрію Котермаку Дрогобичу у м. Дрогобич (Львівська обл.). Скульптор Теодозій Бриж (1999 р.).
Фото Д. В. Кепіна 2014 р.

Поняття «музей» у пам'ятках української писемності зустрічається не раніше кінця XVI ст. і впродовж XVII – XVIII ст. мало декілька значень. Наприклад, складений Є. Славинецьким у 1642 р. та поширений у той час «Лексикон латинский» у значенні «museum» розуміє «м'єсто ученія» (Лексикон латинський, 1973).

На відміну від ренесансного розуміння «музею» в його італійському варіанті як місця зосередження певним чином систематизованих та описаних предметів з метою збереження, дослідження та виховання (без культової функції), в Україні було поширеним першопочаткове античне розуміння «музею» як «святилища», «скарбниці», «храму», яке склалось за доби Візантійської імперії.

Поширенню ренесансного розуміння «Музею» на теренах України ми пов'язуємо з просвітницькою діяльністю Ф. Скорини.

Великий чеський педагог Ян Амос Коменський (1592 – 1670) у своїй книзі «Світ почуттєвих речей у картинках чи зображення та настанова усіх важливих предметів у світі та дій у житті» (Joh. Amos Commenii, Orbissen-Sualium pictus, Нюренберг, 1658) лат. «*muséum*» («кабінет») трактує як «...est locus, ubi Studiosus, secretus ab hominibus, solus sedet, studiis deditus...» («...є місце, де людина, що вивчає науки...далеко від людей сидить одна, що займається навчанням...») (Коменський, 1957).

У 1727 році у Лейпцігу колекціонером К.-Ф. Найкелем була видана книга «*Museographia, oder Anleitung zum rechten Begriff und nützlicher Anlegung der Museorum oder Karitäten-Kammer*» («Музеографія чи керівництво до правильного розуміння та корисному облаштуванню музею або раритеткамери»). Незважаючи на те, що у книзі є теоретичні викладки щодо експонування колекцій, власне термін «музеологія» автор не застосовує (Gregorová 2016; Asma 2001).

Значним поступом у розвиток теорії та практики музейництва стала діяльність К. Ліннея (1707 – 1778). На основі власної колекції у 1730-х рр. в Упсалі він створив природничий музей, відкритий для студентів. Він був одним з небагатьох дослідників того часу, який приділяв значну увагу розробці музейної природничої термінології. Зокрема, у 1753 р. побачив світ його трактат «*Instructio musei regum naturalium*» («Інструкція про збереження природничих музейних колекцій»). У трактаті музей було визнано як інститут, функціями якого є: збирання, зберігання та науково-дослідницьке вивчення матеріальних свідчень людини та зразків природи. Першим у Європі К. Лінней став вести підготовку музейних кадрів. У нього були аспіранти з різних європейських країн, які захистили дисертації з природничого музейництва (Бобров, 1970; Gregorová, 2016).

Визначні діячі німецької культури доби Просвітництва та Класицизму, як-от: Й.-Й. Вінкельман (1717 – 1768) та Й.-В. Гете (1749 – 1832) стояли біля витоків музеології. З ім'ям Й.-Й. Вінкельмана пов'язуємо заснування наук археології та мистецтвознавства. Його перу належить фундаментальний як на той час твір «*Geschichte der Kunst des Altertums*» («Історія мистецтва старожитності»), що побачив світ у Дрездені 1764 року. Ця праця є цінним джерелом для відтворення історії музейництва Італії, Флоренції, Ватикану, Німеччини. Дослідник першим у Європі почав укладати наукові каталоги творів мистецтва греко-римського часу, методик консервації музейних предметів та глосарій відповідних термінів (Winckelmann, 1764; Винкельман, 2000). Й.-В. Гете на шпальтах часопису «Про мистецтво та старожитності на землях по Рейну та Майну» (1816 – 1828) (починаючи з другого тому (1818 р.) він мав назву «Про мистецтво та старожитності» («*Kunst und Altertum*») у 1816 р. використав термін «*Museumskunde*» (нім.), тобто «музеєзнавство». Вчений почав розробляти облікову документацію на музейні предмети – натуралії та їх класифікацію, а також методик їх збереження та експонування в музеях (*Goethe's Sämmtliche*, 1858).

У цьому зв'язку викликає непорозуміння точка зору професора етнології та музеології М. А. Томілова (Омський державний університет ім. Ф. М. Достоєвського), згідно якої у Німеччині вперше була видана книга з музеології у 1804 р. Й. Майора (Томилов, 2012). Проте, книга професора медицини, натураліста Й.-Д. Майора (1634 – 1693) «*Catalogus oder index Alphabeticus von Kunst, Antiquitäten, Schatz und fürnehmlich Naturalien-Kammern, Conclavia, Musea, Repositoria, oder auch nur kleinere Serinia Rerum Naturalium Selecturm*» побачила світ ще у 1674 р. у Килі. У цій праці немає терміну «музеологія» (Asma, 2001; Findlen, 1996).

Німецький вчений, фахівець з класичної археології, мистецтвознавець та бібліотекар Г. Ратгебер (1800 – 1875) у своїй праці – музейному каталогу, виданому 1839 р. у Вейсенсі (сучасна Австрія) вжив термін «музеологія», під яким розумів «...науку, що знаходиться у стадії становлення» (*Niederländische Münzen*, 1839).

Німецький природознавець, орнітолог, таксидерміст та музеолог Ф.-Л. Мартін (1815 – 1885) у своїй багатотомній праці «*Die Praxis der Naturgeschichte*» (три томи, дві частини, Веймар, 1869 – 1882) розумів під музеологією – науку, що займається розробкою методики збереження та експонування натралій. Другий том так і називався «*Dermoplastik und Museologie*» («Дермопластика та музеологія») (Веймар, 1870) (Asma, 2001).

За ініціативи бібліографа та історика літератури доктора Й.-Г.-Т. Грассе (1814 – 1885) у Дрездені з 1878 по 1888 рр. видавалось періодичне видання, присвячене питанням музеології та антикваріату. Всього вийшло вісім томів. У першому номері цього видання вийшла друком стаття Й.-Г.-Т. Грассе «*Zeitschrift für Museologie und verwandte Wissenschaften*» («Часопис музеологія та споріднені науки» (Graesse, 1878). У цьому ж часописі у 1883 році побачило світ стаття анонімного автора (на думку З. З. Странського та Е. Странської автором цієї праці є Грассе), в якій зроблено першу спробу на рівні розвитку наукового знання того часу розглянути місце музеології серед наук («*Die Museologie als Fachwissenschaft*», 1883a, 1883b). Виходячи з контексту публікації автор розумів музеологію як спеціальну історичну науку споріднену з історією мистецтва та класичною археологією. Подано огляд колекцій зібрань у Німецьких землях за період XVII – XIX ст. Розглянуто «кунскамерні» кабінети.

Погляди німецьких дослідників на зміст музеології набув подальшого поширення серед наукових кіл різних європейських країн. Зокрема, точку зору Грассе поділяв визначний практик музейного будівництва у Галичині XIX – XX ст. доктор І. С. Свенціцький (1876 – 1956) (Свенціцький, 1920; Свенціцький, 1927).

За ініціативи польського дослідника, історика мистецтва та музеолога, доктора М. Третера (1883 – 1943) у 1917 – 1918 рр. у Києві побачило світ періодичне видання, в якому розглядалась історія музейництва Польщі. Сам М. Третер застосовував термін «музеологія» (Treter, 1917; Treter, 1918).

Впродовж першої половини ХХ ст. при різних європейських музеях, інститутах та університетах починають впроваджуватися курси з музеології для підвищення кваліфікації працівників, але вони носили епізодичний характер.

Так, за ініціати́ви завіду́ючого Відділу археології Всеукраїнського історичного музею ім. Т. Г. Шевченка (нині – Національний музей історії України) В. Є. Козловською (1886 – 1956) од 1927 р. у музеї розпочав роботу семінар з археології та музеєзнавства для музейних працівників, вчителів, студентів. При музеї од 1926 р. по 1930-і рр. існувала аспірантура (Ковтанюк, & Шовкопляс, 1999).

По закінченні Другої Світової війни музеологія починає викладатись як нормативна учбова дисципліна в університетах. Зокрема, з 1950-х рр. у Карловому університеті (Прага) (філософський факультет, кафедра доісторії та давньої історії; професор І. Неуступний), Київський державний університет ім. Тараса Шевченка (нині – Національний університет імені Тараса Шевченка) (історичний факультет, кафедра археології та музеєзнавства та; доцент, згодом професор Г. Г. Мезенцева), з 1960-х рр. в Університеті імені Я. Е. Пуркіна (нині Університет імені Масарика (Брно) (філософський факультет, кафедра музеології; професор Ян Єлінек, доцент З. З. Странський).

Обґрунтовується музеологія як наукова дисципліна. Розглядаються теорія, структура цієї науки, визначається місце музеології серед наукових дисциплін (Neustupný, 1950; Gregorová, 2016; Stránská E., & Stránský Z., 2000).

Вищевикладене дозволяє зробити наступні висновки:

1. У добу Відродження та Просвітництва в європейській культурі не має праць, які б порушували теоретичні питання музеології. Дослідження того часу розглядають історію та практичні питання організації музейних зібрань, тобто вони стосуються музейної справи (музейництва).

2. Вживання терміну «музеологія» припадає на ХІХ ст. у Німеччині. На зміст музеології вплинула теорія мистецтвознавця та археолога Й.-Й. Вінкельмана. І спочатку музеологія розумілась у контексті вивчення, збереження та експонування творів греко-римської культури. З часом (друга половина ХІХ – поч. ХХ ст.), термін «музеологія» почав застосовуватись щодо природничих зібрань, але фактично ототожнювався з музейництвом.

3. З другої половини ХХ ст. у вищих навчальних закладах європейських країн створюються спеціалізовані кафедри з музеології та відповідні навчальні програми, а також монографічні видання (І. Неуступний, З. Странський, А. Грегорова), які розглядають теоретичні засади музеології.

Подальшого дослідження потребує вивчення історії створення кафедр музеології у країнах Європи.

СПИСОК ПОСИЛАНЬ

- Ананьев, В.Г. (2014). *История зарубежной музеологии*. Санкт-Петербург: Институт истории Санкт-Петербургского государственного университета.
- Белікова, М.В., & Зайцева, В.М. (2015). *Основи музеєзнавства*. Запоріжжя: ТОВ «ЛОПС» ЛТД.
- Бобров, Е.Г. (1970). *Карл Линней. 1707–1778*. Ленинград: Наука.
- Винкельман, И.И. (2000). *История искусства древности. Малые сочинения*. (И. Е. Бабанова, Пер.). Санкт-Петербург: Алетейя.
- Гуральник, Ю.У. (2005). Музееведение. В В. Л. Янин (Ред.). *Российская музейная энциклопедия* (с. 386-387). Москва: Прогресс; РИПОЛ классик.
- Дрогобич, Ю. (2001). *Verba Magistri: Пророцтва і роздуми*. Дрогобич: Вимір.
- Ковтанюк, Н.Г., Шовкопляс, Г.М. (1999). Скарбниця історичної пам'яті України. *Київська старовина*, 4, 63-80.
- Коменский, Я.А. (1957). *Мир чувственных вещей в картинках или изображение и наставление всех важнейших предметов в мире и действий в жизни*. (2-е изд.). (Ю.Н. Дрейзина, Пер.). Москва: Государственное учебно-педагогическое издательство Министерства просвещения РСФСР.
- Лексикон латинський Є. Славинецького. Лексикон словено-латинський Є. Славинецького та А. Корецького-Сатановського*. (1973). Київ: Наукова думка.
- Маньковська, Р.В. (2016). *Музеї України в суспільно-історичних викликах ХІХ – початку ХХ століть*. Львів: Простір М.
- Омельченко, Ю.А. (1999). Духовність в контексті музейництва: історія, теорія та практика. В *Духовність як основа консолідації суспільства. Аналітичні розробки, пропозиції наукових та практичних працівників* (Т. 15, с. 422-436). Київ: Науково-дослідний інститут «Проблеми людини».
- Омельченко, Ю.А., & Данилова, Л.О. (1999). Друга підсистема музейництва (історія, теорія, практика). *Vita Antiqua*, 2, 251-257.
- Рутинський, М.Й., & Стецюк, О.В. (2008). *Музеєзнавство*. Київ: Знання.
- Сапанжа, О.С. (2014). *Музеология: историография и методология*. Санкт-Петербург: Издательство РГПУ им. А. И. Герцена.
- Свенціцький, І. (1920). *Про музеї і музейництво. Нариси і замітки*. Львів: Діло.
- Свенціцький, І. (1927). *Музеї і книгозбірні сучасної України*. Львів: Діло.
- Томилов, Н.А. (2012). *Музеология как отрасль знаний*. Омск: Наука.
- Усенко, П.С. (2013). *Становлення музеологічної дисципліни: історико-історіографічний аспект (від пізнього Відродження до кінця ХХ ст.)* (Автореф. дис. канд. іст. наук). Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара, Дніпропетровськ.
- Фецко, І. (2017). *Українська терміносистема музейництва: історіографія й лінгвістичний аналіз*. Львів: Бадкова Н. О.
- Франциск Скорина и его время. (1990). В И.П. Шамякин (Ред.) *Энциклопедический справочник* (pp. 632). Минск: Белорусская Советская Энциклопедия имени Петруся Бровки.
- Юренева, Т.Ю. (2007). *Музееведение*. (4-е изд.). Москва: Академический Проект.
- Asma, S.T. (2001). *Stuffed Animals and Pickled Heads. The Culture and Evolution of Natural History Museums*. Oxford: University Press.

- Delbourgo, J. (2017). *Collecting the world. Hans Sloane and the Origins of the British Museum*. Cambridge, Massachusetts: The Belknap Press of Harvard University Press.
- Die Museologie als Fachwissenschaft. (1883a). *Zeitschrift Museologie und Antiquitätenkunde sowie für verwandte Wissenschaften*, Mitte August, 6, 15, 113-115.
- Die Museologie als Fachwissenschaft (Schluss). (1883b). *Zeitschrift Museologie und Antiquitätenkunde sowie für verwandte Wissenschaften*, Mitte September, 6, 17, 129-131.
- Fackler, G. (2014). "Die Museumswissenschaft ist erwachsen geworden": zur Fachgeschichte der Museologie, zur Museumsausbildung und zum Würzburger Studionangebot. *Museumskunde*, 79, 2, 40-46.
- Findlen, P. (1996). *Possessing nature: museums, collecting, and scientific cultural in early modern Italy*. Berkeley, Los Angeles, London: University of California.
- Goethe's *Sämmtliche Berufe in fundvierzig Banden* (1858). (Bd. 35-37). Leipzig: Philipp Reclam jun, S. A.
- Graesse, J. G. (1878). Th. *Zeitschrift für Museologie und verwandte Wissenschaften. Museologie und Antiquitätenkunde*, 1. Mai, 1, 1, 1-2.
- Gregorová, A. (1984). *Múzeá a múzejníctvo*. Martin: Matica Slovenská.
- Impy, O., & Macgregor, A. (Eds.). (2017). *The Origins of Museums. The Cabinet of curiosities in sixteenth – and seventeenth century Europe*. Oxford: Ashmolean Museum, University of Oxford.
- Mensch, P. van. (2004). *Museology and management: enemies or friends. Current tendencies in theoretical museology and museum management in Europe*. In E. Mizushima (Ed.). *Museum management in the 21st century* (pp. 3-19). Tokyo: Museum Management Academy.
- Neustupný, J. (1950). *Otázky dnešního musejníctví: Příspěvky k obecné a speciální museology*. Praha: Orbis.
- Niederländische Münzen und Medaillen des Herzogichenmuseums zu Gotha. (1839). *Mit Einleitenden und fortführenden Zugaben von Georg Rathgeber, secretair an der Herzogi, Bibliothek und dem Münz-Herausgegeben von J.J. Leitzmann, Herausgeber der Numismatisches Zeituxg*. Weissensee: Verlag von G. V. Grossman.
- Stránská, E., & Stránský, Z. (2000). *Základy štúdia muzeológie*. Banská Bystrica: Fakulta prírodných vied Univerzita Mateja Bela – Banská Štiavnica.
- Treter, M. (1917). *Muzea współczesne. Studium muzeologiczne. I. Początki, rodzaje, istota i organizacja muzeów*. In *Muzeum Polskie poświęcone dziejom i zabytkom sztuki i kultury* (Vol. 1, p. 103). Kijów.
- Treter, M. (1918). *Muzea współczesne. Studium muzeologiczne II. Publiczne zbiory muzealne u Polsce i ich przyszły rozwój*. In *Muzeum Polskie poświęcone dziejom i zabytkom sztuki i kultury* (Vol. 2, pp. 1-70). Kijów.
- Vierzegg, K.H. (2016). Zbyněk Zbyslav Stránský, ICOFOM and the Museology. *Museologica Brunensia*, 2, 76-81.
- Walz, M. (2015). Theory and Praxeology of Museology: On the Current Ascendancy of Special Museologies in Germany. *Museologica Brunensia*, 2, 20-27.
- Winckelmann, J.J. (1764). *Geschichte der Kunst des Altertums*. Dresden: Walther.

REFERENCES

- Ananев, V.G. (2014). *Istoriya zarubezhnoy muzeologii* [History of foreign museology]. St. Petersburg: Institut istorii Sankt-Peterburgskogo gosudarstvennogo universiteta [in Russian].
- Asma, S.T. (2001). *Stuffed Animals and Pickled Heads. The Culture and Evolution of Natural History Museums*. Oxford: University Press [in English].
- Bielikova, M.V., & Zaitseva, V.M. (2015). *Osnovy muzeiznavstva* [Fundamentals of Museology]. Zaporizhzhia: TOV «LOPS» LTD [in Ukrainian].
- Bobrov, E.G. (1970). *Karl Linney. 1707–1778* [Carl Linnaeus. 1707–1778]. Leningrad: Nauka [in Russian].
- Delbourgo, J. (2017). *Collecting the world. Hans Sloane and the Origins of the British Museum*. Cambridge, Massachusetts: The Belknap Press of Harvard University Press [in English].
- Die Museologie als Fachwissenschaft (Shluss). (1883b). [The museology as knowledgeable (Ending)]. *Zeitschrift Museologie und Antiquitätenkunde sowie für verwandte Wissenschaften* [Journal of Museology and Antique Studies as well as related sciences] Mitte September, 6, 17. 129-131 [in Deutsch].
- Die Museologie als Fachwissenschaft. (1883a). [The museology as knowledgeable]. *Zeitschrift Museologie und Antiquitätenkunde sowie für verwandte Wissenschaften* [Journal of Museology and Antique Studies as well as related sciences], Mitte August, 6, 15, 113-115 [in Deutsch].
- Drohobych, Yu. (2001). *Verba Magistri: prorotstva i rozdumy* [Verba Magistri: prophecies and Thoughts]. Drohobych: Vymir [in Ukrainian].
- Fackler, G. (2014). "Die Museumswissenschaft ist erwachsen geworden": zur Fachgeschichte der Museologie, zur Museumsausbildung und zum Würzburger Studionangebot [The museum's knowledge has grown up ": on the history of museology, museum education and the Würzburg studio offer]. *Museumskunde*, 79, 2, 40-46 [in Deutsch].
- Fetsko, I. (2017). *Ukrainska terminosystema muzeinytstva: istoriohrafiiya y linhvoistorychnyi analiz* [Ukrainian terminology system of museum science: historiography and linguistic and historical analysis]. Lviv: Badkova N.O. [in Ukrainian].
- Findlen, P. (1996). *Possessing nature: museums, collecting, and scientific cultural in early modern Italy*. Berkeley, Los Angeles, London: University of California [in English].
- Frantsisk Skorina i ego vremya. (1990). [Francis Skaryna and his time]. In I. P. Shamyakin (Ed.) *Entsiklopedicheskiy spravochnik* [Encyclopedic reference] (pp. 632). Minsk: Belorusskaya Sovetskaya Entsiklopediya imeni Petrusya Brovki [in Russian].
- Goethe's *Sämmtliche Berufe in fundvierzig Banden* (1858). [Goethe's All Professions in forty-four gangs] (Vol. 35-37). Leipzig: Philipp Reclam jun, S.A [in Deutsch].
- Graesse, J.G. (1878). Th. *Zeitschrift für Museologie und verwandte Wissenschaften* [Th. Journal of Museology and Related Sciences]. *Museologie und Antiquitätenkunde*, 1. Mai, 1, 1, 1-2.
- Gregorová, A. (1984). *Múzeá a múzejníctvo* [Museums and museums]. Martin: Matica Slovenská [in Slovak].
- Guralnik, Yu.U. (2005). *Muzeevedenie* [Museology]. In V.L. Yanin (Ed.). *Rossiyskaya muzeynaya eniklopediya* [Russian museum encyclopedia] (pp. 386-387). Moscow: Progress; RIPOL klassik [in Russian].

- Impy, O., & Macgregor, A. (Eds.). (2017). *The Origins of Museums. The Cabinet of curiosities in sixteenth – and seventeenth century Europe*. Oxford: Ashmolean Museum, University of Oxford [in English].
- Komenskiy, Ya.A. (1957). *Mir chuvstvennyih veschey v kartinkah ili izobrazhenie i nastavlenie vseh vazhneyshih predmetov v mire i deystviy v zhizni* [The world of sensual things in pictures or the image and instruction of all the most important objects in the world and actions in life] (2nd ed.). (Yu. N. Dreyzina, Trans.). Moscow: Gosudarstvennoe uchebno-pedagogicheskoe izdatelstvo Ministerstva prosvescheniya RSFSR [in Russian].
- Kovtaniuk, N.H., & Shovkopliias, H.M. (1999). Skarbnytsia istorychnoi pamiaty Ukrainy [Treasury of historical memory of Ukraine]. *Kyivska starovyna*, 4, 63-80 [in Ukrainian].
- Leksykon latynskiy Ye. Slavynetskoho. Leksykon sloveno-latynskiy Ye. Slavynetskoho ta A. Koretskoho-Satanovskoho (1973). [Lexicon Latin E. Slavynetsky. Lexicon of Slovenian-Latin E. Slavynetsky and A. Koretsky-Satanovsky]. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
- Mankovska, R.V. (2016). *Muzei Ukrainy v suspilno-istorychnykh vyklykakh XIX – pochatku XX stolit* [Museums of Ukraine in the socio-historical challenges of the XIX - early XX centuries]. Lviv: Prostir M [in Ukrainian].
- Mensch, P. van. (2004). Museology and management: enemies or friends. Current tendencies in theoretical museology and museum management in Europe. In E. Mizushima (Ed.). *Museum management in the 21st century* (pp. 3-19). Tokyo: Museum Management Academy [in English].
- Neustupný, J. (1950). *Otázky dnešního musejnictví: Příspěvky k obecné a speciální museology* [Questions of today's museology: Contributions to the obedient and special museologists]. Praha: Orbis [in Czech].
- Niederländische Münzen und Medaillen des Herzoglichenmuseums zu Gotha. (1839). *Mit Einleitenden und fortführenden Zugaben von Georg Rathgeber, secretaur an der Herzogi, Bibliothek und dem Münz-Herausgegeben von J.J. Leitzmann, Herausgeber der Numismatisches Zeituxg* [With introductory and continuing additions by Georg Rathgeber, secretaur at the Herzogi, library and Münz-Edited by J.J. Leitzmann, publisher of Numismatisches Zeituxg]. Weissensee: Verlag von G. V. Grossman [in Deutsch].
- Omelchenko, Yu.A. (1999). Dukhovnist v konteksti muzeinytstva: istoriia, teoriia ta praktyka [Spirituality in the context of museum science: history, theory and practice]. In *Dukhovnist yak osnova konsolidatsii suspilstva. Analychni rozrobky, propozytzii naukovykh ta praktychnykh pratsivnykiv* [Spirituality as the basis of the consolidation of society. Analytical developments, proposals of scientific and practical workers] (Vol. 15, pp. 422-436). Kyiv: Naukovo-doslidnyi instytut «Problemy liudyny» [in Ukrainian].
- Omelchenko, Yu.A., & Danylova, L.O. (1999). Druha pidsystema muzeinytstva (istoriia, teoriia, praktyka) [The second subsystem of museum science (history, theory, practice)]. *Vita Antiqua*, 2, 251-257 [in Ukrainian].
- Rutynskiy, M.I., & Stetsiuk, O.V. (2008). *Muzeieznavstvo* [Museology]. Kyiv: Znannia [in Ukrainian].
- Sapanzha, O.S. (2014). *Muzeologiya: istoriografiya i metodologiya* [Museology: Historiography and Methodology]. St. Petersburg: Izdatelstvo RGPU im. A. I. Gertsena [in Russian].

- Stránská, E., & Stránský, Z. (2000). *Základy štúdia muzeológie* [Fundamentals of study of museology.]. Banská Bystrica: Fakulta prírodných vied Univerzita Mateja Bela – Banská Štiavnica [in Slovak].
- Sviantskiy, I. (1920). *Pro muzei i muzeinytstvo. Narysy i zamitky* [About museums and museums. Essays and notes]. Lviv: Dilo [in Ukrainian].
- Sviantskiy, I. (1927). *Muzei i knyhozbirni suchasnoi Ukrainy* [Museums and bookshops of modern Ukraine]. Lviv: Dilo [in Ukrainian].
- Tomilov, N.A. (2012). *Muzeologiya kak otrasl znaniy* [Museology as a branch of knowledge]. Omsk: Nauka [in Russian].
- Treter, M. (1917). *Muzea wspóczesne. Studium muzeologiczne. I. Początki, rodzaje, istota i organizacja muzeów* [Modern museums. Museum study. I. Beginnings, types, essence and organization of museums]. In *Muzeum Polskie poświęcone dziejom i zabytkom sztuki I kultury* [Polish Museum dedicated to the history and monuments of art and culture] (Vol. 1, p. 103). Kyiv [in Polish].
- Treter, M. (1918). *Muzea wspóczesne. Studium muzeologiczne II. Publiczne zbiory muzealne u Polsce i ich przyszly rozwój* [Modern museums. Museum studies II. Public museum collections in Poland and their future development]. In *Muzeum Polskie poświęcone dziejom i zabytkom sztuki I kultury* [Polish Museum dedicated to the history and monuments of art and culture] (Vol. 2, pp. 1-70). Kyiv [in Polish].
- Usenko, P.S. (2013). *Stanovlennia muzeolohichnoi dystsypliny: istoryko-istoriohrafichnyi aspekt (vid piznoho Vidrozhennia do kintsia XX st.)* [The formation of the museological discipline: the historical and historiographical aspect (from the late Renaissance to the end of the twentieth century)] (Eztended abstract of candidate's thesis). Dnipropetrovskiy natsionalnyi universytet imeni Olesia Honchara, Dnipropetrovsk [in Ukrainian].
- Vierzegg, K.H. (2016). Zbyněk Zbyslav Stránský, ICOFOM and the Museology. *Museologica Brunensia*, 2, 76-81 [in English].
- Vinkelman, I.I. (2000). *Istoriya iskusstva drevnosti. Malyie sochineniya* [The history of art of antiquity. Small writings]. (I. E. Babanova, Trans.). St. Petersburg: Aleteyya [in Russian].
- Walz, M. (2015). Theory and Praxeology of Museology: On the Current Ascendancy of Special Museologies in Germany. *Museologica Brunensia*, 2, 20-27 [in English].
- Winckelmann, J.J. (1764). *Geschichte der Kunst des Altertums* [History of the art of antiquity]. Dresden: Walther [in Deutsch].
- Yureneva, T.Yu. (2007). *Muzeevedenie* [Museology]. (4nd ed.). Moscow: Akademicheskii Proekt [in Russian].

UDC 069.01:001.11

Dmytro Kepin,*PhD (Science in History),**is a Junior Researcher in the Department
of Museology and Scientific-technical
information at the National Museum
of Natural History at the National Academy
of Sciences of Ukraine**Kyiv, Ukraine**dkepin@gmail.com**<https://orcid.org/0000-0002-4528-6095>*

THE HISTORY OF TERM «MUSEOLOGY» ORIGIN

The article examines the rise of the term "Museology" in historical context in the countries of Europe.

The purpose of the study is to trace the formation of the term «Museology» in Europe.

Research methodology is general scientific methods of analysis and synthesis, induction and deduction, a principle of history, comparative historical method, historical and chronological method, Museology methods as a special scientific discipline.

Scientific novelty and originality consists in the fact that for the first time in Ukrainian Museology of the origin in the term is «Museology» and its use in the writings of European researchers.

Conclusions. It has been found that in the XVI–XVIII centuries, known to work on Museum study, but not of Museology. Works of Swedish scientist Carl Linnaeus, and German scientists have been considered, Johann Joachim Winkelmann, Johann Wolfgang von Goethe who stood at the origins formation of the Museology as a science. A term «Museology» introduced in science by Johann Wolfgang von Goethe in 1816 year. The first definitions of Museology have appeared in the writings of German researchers (G. Rathgeber, Ph. L. Martin, J. G. Th. Graesse) in the 19th century.

In the first half of the twentieth century Museology were taught not as a normative discipline in higher educational institutions in European countries. Since the second half of the twentieth century on the historical and philosophical faculties of several universities (Charles University (Prague); Masaryk University (Brno), Czech Republic; Kyiv National Taras Shevchenko University (Kyiv), Ukraine) Museology specialists has been carried out.

Key words: Museology, museum work, museum, science, higher educational institution, Department at Museology, Europe.

УДК 069.01:001.11

Дмитрий Кепин,

кандидат исторических наук,
младший научный сотрудник,
Национального научно-
природоведческого музея Украины
НАН Украины,
Киев, Украина
dkepin@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-4528-6095>

К ВОПРОСУ О ВОЗНИКНОВЕНИИ ТЕРМИНА «МУЗЕОЛОГИЯ»

Статья рассматривает возникновение термина «музеология» в историческом контексте в странах Европы.

Цель исследования – проследить формирование термина «музеология» в Европе.

Методология исследования – общенаучные методы анализа, синтеза, индукции и дедукции, принцип историзма, сравнительно-исторический метод, историко-хронологический метод, методы музеологии как специальной научной дисциплины.

Научная новизна состоит в том, что впервые в украинской музеологии рассмотрена история происхождения термина «музеология» и его употребление в трудах европейских исследователей.

Выводы. Установлено, что в XVI – XVIII ст. известны труды по музейному делу, но не музеологии. Рассмотрены труды шведского ученого К. Линнея, немецких ученых И. И. Винкельмана, И. В. Гете, которые стояли у истоков зарождения музеологии как науки. Термин «Музеология» введен в науку И. В. Гете в 1816 г. Первые дефиниции музеологии появляются в трудах немецких исследователей (Г. Ратгебер, Ф. Л. Мартин, И. Г.-Т. Грассе) в XIX ст.

В первой половине XX ст. музеология не преподавалась как нормативная учебная дисциплина в высших учебных учреждениях европейских стран. Со второй половины XX ст. на исторических и философских факультетах целого ряда университетов (Карлов университет (Прага); Университет имени Масарика (Брно), Чешская Республика; Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко (Киев), Украина) осуществляется подготовка специалистов по музеологии.

Ключевые слова: музеология, музейное дело, музей, наука, высшее учебное заведение, кафедра музеологии, Европа.